

GALLESIA

Poll-ni GALLESIA-Yambuma Pepá Topa Sirim Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Poll molupa tirim mele ung-pulu mare kene yu-ni pepá topa sirimeliinga ung-pulu mare kene buk-gomú 682 molemú.

Kolea Galesia akili ‘distrik’ niku ‘propinj’ niringko. Pulu Yili-nga bukna télendu nilimúnje, mimi-siku naa piliilimili. Poll Galesia pupa andurum temani mare Liipa Mundurum Yima 13:16—14:25 mele, 16:6, 18:23 molemú.

Galesia pepá akiliinga ung-pulu te i-sipa mele: Ui Juda-yambuma mindi Yesos-nga talapele muluring. Akiliinga-pe Poll penga Juda-yambu naa molku yambu-lupama muluring kolea puleliinga andupa temani-kaiéle topa sirim kene yambu-lupa kanumanga mare Yesos-nga talapena sukundu uring kene buni te wendu urum. Buni kanili i-sipa mele: Moses-ni “I-siku teai! I-siku naa teai!” nimba Pulu Yili-nga ung-mani sirimuma ui Juda-yambuma piliiku liiku tiring mele yambu-lupa kanuma-ni naa piliiku tiringeliinga Juda-yi mare-ni niku mele: “Juda-yambu naa molemelema-ni Krais-nga yambuma kamu mulungíndu yima kene kangma kene Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirim mele piliiku kene eninga kangi te kopsiku poku teku wendu liangi. Moses-ni ung-mani sirimuma pali piliiku liiku teangiko.” niring. (Ung te Liipa

Mundurum Yima 15:5 molemú. Akuna 15:1-6 pali kanani. “Mólu.” niring mele ung te 15:19-21 molemú.)

Juda-yi kanuma Gallesia propinj akuna anduku Krais-nga talapena yambu muluringmandu niku mele: “‘Sika’ niku piliilimili ulu akili-ni mindi eni naa tepa liimba. Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma kepe piliiku liiku teangiko.” niring akiliinga-pe Poll-ni nimba mele: “Aima mólu!” nirim. “Yesos Krais yu ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliimulú ulele-ni mindi Pulu Yili-ni oliu kanupa kene oliunga ulu-pulu-kísima kanupa konde tenjipa, ‘numanu sumbi-nimba pili yambuma’ nimba kanolemú, yu-kene wasie kapula-kapula molemulu kupulanumele akisinjilimú. Ulu kanili-ni mindi oliu molupu konjupu mindi pumulú ulu-pulele liimulú kupulanumele akisinjilimú. Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirim akuma-ni oliu tepa liimba ulu te naa pelemú.” nimba pepá ili enini topa sirim. Ung akiliinga ung-pulu tondulu te Gallesia 2:16 molemú.

Buk Rom kene Gallesia-selenga sukundu ung tondulu pelemú pulele tilu-sipa. Ung-pulu mare bukeliinga alsena “26. lo”, “18. katim skin”, “31.3. pikinini bilong God”, “45. stretpela man”, “2. arapela lain” molemú kanui.

Ya Gallesia pepá turumeliinga ung-pulele pora nikem.

Kolomong-Auli 1-2 Pulu Yili-ni Yunu Poll Makó Topa “Krais-nga Kongunale Tenji-Pui.” Nimba

Liipa Mundurum Ung Te

1:1-5 Poll-ni Pepá Ili Tombandu Ui-Pulu-Pulu Turum Ungele

¹ Na Poll, Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yi te. ‘Mana-₁yambuma-ni ‘Kongun akili ti-pui.’ niku na makó naa turing. ‘Mana-₁yi te-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa naa-ko mundurum. Yesos Kraiss kene Kraiss kulurum kene topa makinjirim Lapa Pulu Yili-kene akusele-ni mindi na “Elsengla kongunale tenji-pui.” nikulu liiku munduringli.

² Na-ni eni Kraiss-nga yambu-talapele kolea Gallesia ‘propinj,’ taon-manga máku toku molemele yambuma pepá ili topu siker. ‘Na-kene wasie kongunale tapú-topu telemulu,’ anginipilima wasie molupu kene pepá ili topu siker.

³ Oliunga Lapa Pulu Yili kene Auli Yesos Kraiss-seleni eni we kondu kolkulu, ‘Eni nu-manu waengu nipili táka-niku molangi.’ niangli. ⁴ Auli Yesos Kraiss kanili yu-ni yunu ‘Oliu tepu liambu. Oliunga ulu-pulu-kísima mania pupili. Oliu, mana-yambuma ulu-pulu-kismanga sukundu naa molangi nimbu tepu wendu liambu akiliinga eninga nimbu kolunjambu.’ nimba kulunjurum yili. Aku tirimele Lapa Pulu Yili-ni ‘Teani.’ nirim mele piliipa liipa tembandu aku tirim. ⁵ Lapa Pulu Yi kaniliinga bili kam-kamu ola pepa mindi pulimú. Aku-sipa sika tipili.

1:6-10 Temani-Kaí Tilu Minda Pelemú Ungele

⁶ Krais-ni eni we kondu kolupa kene eninga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni “Eni nanga yambuma molangi wai.” nirim mele eni piliiku liiring mele nondupa numanu topele toku, ‘yi mare-ni,’ “Temani-kaiéle topu sikemulu mele piliangi.” nilimele temani te lupa piliiku molemeláliinga na eni-kene numanu kis panjipu numanu pulele liipu mundupu moliu. ⁷ Akiliinga-pe temani kanili sika temani-kaiéle mólu. ‘Temani-kaí te-lupa aima naa pelemú!’ Yi mare-ni eni teku bemba siku “Krais-nga temani-kaiéle topu sikemulu.” niku ung mare lupa alowa-malowa teku Krais-nga temani-kaiéle teku kis-singí tekemele. ⁸ Akiliinga-pe oliu-ni kepe, mulú-koleana molemú angkella te-ni kepe, temani-kaí te-lupa topu sipu, oliu-ni eni uipulu-pulu topu sirimulu temani-kaiéle mindi naa túmulu lem ‘aku-sipa gólu tomba yili,’ Pulu Yili-ni ‘Yu taki-taki mindili nomba mulupili.’ nimba ‘kolea-kísina liipa,’ mundupili. ⁹ Ui na-ni ya nindu mele ekupu alsupu niker: Ui temani-kaiéle ‘Sika’ niku piliiku liiring kanili yambu te-ni naa topa sipa, “Temani-kaiéle tokur.” nimba temani te-lupa topa símu lem ‘Pulu Yili-ni,’ ‘Yu taki-taki mindili nomba mulupili.’ nimba ‘kolea-kísina liipa,’ mundupili.

¹⁰ Ekupu na-ni ya ung nikerale ‘Yambuma-ni na kape niku ‘yi kaiéle.’ niangi.’ nimbu niker mola ‘Pulu Yili-ni na kape nimba ‘yi kaiéle.’ nipili.’ nimbu nikerye? Mola ‘Yambuma-ni piliiku kene numanu sangi.’ nimbu temani-kaiéle topu siliuye? Na-ni ‘Yambuma numanu sangi.’ nimbu uluma telkanje na Krais-nga

kongun tinjili kendemande te naa molka.

1:11-24 Pulu Yili-ni 'Poll Kongun Andupa Tip-ili.' Nimba Makó Turum Mele Temanele

¹¹ Nanga ʼKrais piliilimili,ʼ anginipilima, na-ni temani-kaí eni topu sirindu kanili ʼmana-,yambu te-ni numanale-ni piliipa kene na nimba sirim temani te mólu. ʼAkili aima piliai!ʼ nimbu niker. ¹² Temani-kaí kanili ʼmana-,yambu te-ni na topa sirim-na piliipu liipu andupu naa topu sirindu. Temani kanili yambu te-ni na ung-bo naa tonjurumko. Aima mólu. Yesos Krais-ni ʼTemani kanili Poll piliipili.ʼ nimba na temani-kaí akili liipa ora sirim-na piliipu liirindu.

¹³ ʼNa ui ʼKrais-nga temanele ung-sika te aima mólu.ʼ nimbu piliipu aima numanu lupa pípili mulurundeliinga Krais-ni yunu na naa liipa ora silkanje aima piliipu naa liilka.ʼ Na ui mulurundu mele eni temanele piliiring. Na ui Juda-yambumanga ung-manima aima piliipu tepu molupu, enini Pulu Yili kape niku popu turing mele na-ni aku-sipu tepu molupu kene, Krais-nga yambu Pulu Yili-nga talapena muluringma aima tondulu mundupu mindili liipu sipu, ʼYambuma pali Krais-nga ungele kamu munduku kelangi. Yunga talapele kamu pora nimba mania pupili.ʼ nimbu aku tirindu.

¹⁴ Na-kene kapula miring Juda-yimanga pulele topu aele lenjipu, na-ni Juda-yambumanga ulupuluma aima ola-kilia piliipu tepu molupu, oliunga anda-kolepalimanga ung-manima aima tondulu mundupu piliipu liipu, ʼYambuma piliiku liiku teku molku, ung-maní kanuma aima

munduku naa kelangi.’ nimbu ung-manima aima mimi-sipu nukurundu. ¹⁵ Akiliinga-pe na ui naa meangi Pulu Yili-ni na we kondu kolupa ,‘yunga yili molambu.’ nimba, makó turum, Pulu Yi kanili-ni yunu temba mele numanale-ni piliipa kene ¹⁶ ‘Na-ni yunga Málale kanupu bi sambu.’ nimba liipa ora sirim. ‘Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelena na andupu yunga temani-kaiéle topu sambu.’ nimba yunga Málale na liipa ora sirim. ,Numanu topele topu Kraisi-nga yi te molupu kene, na-ni ,mana- ,yambu te-ndu “Na nambi tembunje? Temani-kaiéle piliambu na tokunu si.” naa nirindu. ¹⁷ Na ui aku-sipu naa molambu Yesos-ni ui kumbilepa “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yima kolea-auli Jerusallém muluringna naa-ko purundu. ,‘Pulu Yili-ni na ung-bo tunjupili.’ nimbu, sumbi-sipu kolea Arepia pupu akuna ena mare mulurundu. Penga kelepu kolea-auli Damaskas-ndu yandu ,ombu ung-bo tonjupu mani sipu, mulurundu.

¹⁸ Kanu-kene ,Pulu Yili-ni yunga Málale na ui liipa ora sipili penga, punie yupuku omba purum kene ‘Na Pita kanupu bi sambu.’ nimbu Jerusallém pupu, yu-kene wasie kóru tale mulurundu. ¹⁹ Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yimanga te wasie naa kanurundu. Auliele-nga angin Jemis mindi kanurundu. ²⁰ Na-ni temani pepána topu siker ili gólu naa tokur. Pulu Yili kanupa mulupili mi lepu eni nimbu siker akili aima sika nimbu siker. ²¹ Penga na kolea Siria kene Sillisia

propinj-selenga andurundu. ²² Kolea Judia distrik sukundu kolea wemanga Krais-nga yambutalapema-ni na naa kanuring. ²³ Tirindu mele temanele mindi ui piliiring. Akili i-sipa mele: “Oliu ʼKrais-nga yambuma, andupa mindili liipa sirim yi kanili-ni temani-kaiéle ui ‘Kamu mania pupili.’ nirim temani-kaí kanili ekupu yu-ni andupa topa silimú.” niku yambuma-ni temani toku siringele mindi piliiring. ²⁴ Pe Pulu Yili-ni na-kene tirim mele piliikuliinga Pulu Yili kape niku bi paka tunjuring.

2

2:1-10 Yesos-ni Kumbi-Lepa “Nanga Kongunale Tenji-Pai.” Nimba Liipa Mundurum Yima-ni Poll Kongun Tirim Mele “Tipili.” Niku Enini Yu-Kene Numanu Tiluna Pupili Kapula-Kapula Muluring Temanele (1:11 pulu monjukunu kanui)

¹ Penga punie malapunga tale omba purum kene na kelepu ʼwale tale-sipu, Jerusalem purundu. Banapas-kene wasie purumbulu. Taitas na-ni liipu mirindu, wasie purumulu. ² Akiliinga-pe ʼKrais-nga yambu Jerusalem muluringma nukuring yima-ni nandu “Ui.” niringeliinga piliipu kene naa purundu. Pulu Yili-ni ‘Na pambu.’ nimba, liipa ora sirim-na purundu. Pupu kene na-ni Juda-yambuma naa molku yambu-lupama muluring koleamanga andupu temani-kaí topu sirindele nimbu sirindu. Akiliinga-pe ‘Na-ni andupu yambuma tepa liliimú kongunale teliu mele kene, ui kongun tirindu mele kene, kamu mania naa pupili.’

nimbu Krais-nga yambu-talapele nukuring yima kanupu bi sipu, we-yambuma naa molangi yi kanuma eni-enini tenga-lupa molangi temani-kaí andupu topu sirindele nimbu sirindu. ³ 1 Sika Krais-nga Juda-yi mare-ni piliiku kene, “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemanga yima Krais-nga yima kamu mulungíndu eninga kangi te kopsai.” niring, akiliinga-pe Taitas na-kene mulurumbulu yili yu sika Grik-yili akiliinga-pe yi-auli kanuma-ni “Yunga kangi te kopsinjamili.” niku karaye naa tiring.

⁴ 1 Kangi kopsili ung te wendu naa olka akiliinga-pe, yi gólu tuli mare enini oliundu ‘Eninga anginipilima.’ niku Krais-nga talapena kiyang niku uring. ‘Oliu Krais Yesos-nga yambuma molemuláliinga Moses-ni 1 “I-siku teai!” nimba “I-siku naa teai!” nimba, ung-mani sirim kanuma-ni oliu naa nokulemú. Kanuma naa piliipu liipu ka-lkuna mele naa molupu we molomulú kene kapula.’ nimbu mulurumulu mele gólu tuli yi kanuma-ni ‘Kanamili.’ niku uring. ‘Moses-ni ung-mani sirimuma piliiku liilimele yambuma mindi Pulu Yili-ni kanupa ‘yambu sumbi nilima’ nimba kanolemú mele piliangi.’ niku 1 gólu tuli yi kanuma Krais-nga yambu-talapena, uring, akiliinga-pe ‘Aku tiringeliinga ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma-ni oliu ka sipili, molku kis-sangi.’ niku uringele.’ nimbu piliiker. ⁵ 1 ‘Yambu-lupamanga yimanga kangi te kopsai.’ niring akili sika niring, akiliinga-pe eninga niring ungele aima naa piliipu liirimulu. 1 ‘Moses-ni ui ung-mani sirimuma-ni laye-kolte kepe oliu Krais-nga yam-

buma naa nokulemú, Temani-kaiéle mindi ung-sikale, akili-ni mindi eni nukupili, akili mindi eni-kene pípili.’ nimbu “Aima mólu!” nirindu.

⁶ Jerusalem Krai-nga yambuma-ni, “Oliunga yi-aulima” niring yi kanuma ‘Enini sika bi molemú mola naa molemúnje, akili ulu te mólu.’ nimbu piliiker. Pulu Yili-ni kangikundu kanupa ‘Kamakoma’ nimba ‘bi naa mulúlima’ nimba yambuma apurupa naa kanolemú. Yi kanuma-ni na ung nimbu siliáliinga ung tepa liipa nokupa konjumba ung te-lupa naa niring. ⁷ Aima mólu! Pulu Yili-ni Pita-ndu “Juda-yambuma temani-kaiéle pukunu toku si.” nirim mele aku-sipako nandu “Temani-kaiéle Juda-yambu naa molemele yambu-lupama pukunu toku si.” nirim mele kanuku kene, “I-siku ni. I-siku naa ni.” niku ung te olandupa naa niring. ⁸ Yesos-ni Pita-ndu “Juda-yambuma mulungína nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum kene Pulu Yili-ni yu tondulu sipa liipa tapunjupa mulupili kongun kanili tinjirim kanu mele Yesos-ni nandu “Juda-yambuma naa molemele yambu-lupama mulungína nanga kongunale tenji-pui.” nirim kene Pulu Yili-ni na tondulu sipa liipa tapunjupa mulupili kongun kanili andupu tirindu mele kanuku kene, ⁹ Jemis kene, Pita kene, Jon kene, Jerusalem, yambuma-ni “Enini oliu nokolemele yi-aulima.” niring yi kanuma-ni Pulu Yili-ni na kongun ili aima sirim mele kanuku kene, ‘Sika kongun tilu-sipu telemulu.’ niku, Banapas olsu ‘Eninga kandi-angin-melesele molangli.’ niku ki liiring. Enini kene olsu kene oliu-ni ung te nimbu panjipu kene, “Ba-

napas olsu-ni yambu-lupama liipu tapunjupulu Pulu Yili-nga kongunale teambili. Enini Juda-yambuma liiku tapunjuku Pulu Yili-nga kongunale teangi.” nirimulu. ¹⁰ Ung tilu mindi “Tondulu munduku teangli.” niring. “₁Krais-nga yambu-talapena sukundu, yambu korupa pupili molemelema liiku tapunjangli.” niring. Kongun kanili na kórunga-ui tembundu numanu sirindu kongunale yandupa ekupu kepe tondulu mundupu kongun kanili teliu.

2:11-21 Pita-ni Tapa Kis-Sirim Mele Poll-ni Yu Ung-Mura Sipa Nimba Para Sirim Temanele

¹¹ ₁Jerusalem yi-aulima-ni nandu “Tellu mele akili kapula tellu. We tekunu mului.” niring, akiliinga-pe penga ₁na, kolea-auli Andiyok ₁pupu molambu, Pita urum kene yu-ni ulu te tirimele aima tepa kis-sirimeliinga ₁kanupu kene, yu mulurumna pupu, tepa kis-sirim mele sumbi-sipu nimbu para sipu ung-mura sirindu. ¹² Jemis-ni ₁“Andiyok pai.” nimba, liipa mundurum yima ui naa wangi Pita Juda-yambuma naa molemele yambu-lupama-kene wasie anduku tapú-toku langi nuring. Akiliinga-pe penga Jemis-ni liipa mundurum yi kanuma uring kene ‘Yi-lupa Krais-nga yi molemelema kangi te kopsangi.’ niring yima-kene mundu-mong tenjipa, ‘Teker mele naa kanangi.’ nimba ₁Pita, yambu-lupama-kene andupa langi nurum mele akili mundupa kelepa yunu mulurum. ¹³ Kanu-kene Pita-ni ‘Kapula tembu.’ nimba numanale-ni piliipalinga yi kanuma naa oku molangi tirim mele penga uring kene mundupa kelepa ‘Okomele

yima kene numanu tiluna pupili molemulu.’ nimba topele-mapele topa ulu gólu tuli te tirim mele ,Andiyok, Juda-yambu ,Krais-nga yambu muluringma, kanuku kene enini kepe Pita-ni topele-mapele topa gólu tuli ulele tirim mele aku-siku manda leku tiringko. Penga enini topele-mapele toku gólu tuli ulele tiring mele Banapas-ni kanupa kene ‘Ui lawa tindu lam. Enini tekemele mele teku konjukumele. Na aku-sipu teambu.’ nimba yu-ni kepe aku-sipa lawa tirim.

¹⁴ Kanu-kene enini temani-kaiéliinga ung-sikale-ni ‘Teangi.’ nilimú mele sumbi-siku naa teku lawa tiring mele kanupuliinga, enini pali kanuku piliiku molangi na-ni Pita-ndu nimbu mele: “Nu Juda-yi te akiliinga-pe Juda-yambuma-ni ,langi nungíndu ung-manima piliiku kene, telemele mele naa teku, Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemani telemele mele tellu, akiliinga nu-ni yambu-lupamandu “Juda-yambuma-ni ,ung-manima, piliiku telemele mele aku-siku manda leku teai.” nikunu nambimuna mani silluye?” ,nirindu,]

2:15—4:31 “Krais Yesos Minda Oliunga Tapa Liliele.” Niku Tondulu Munduku Piliilimili Yambuma Minda Pulu Yili-ni “ ‘Ulu-Pulu-Kis Te Naa Pili Yambu Sumbi-Nilima’ Nimbu Kanokur.” Nilimú Ung Te

2:15-21 ‘Yesos Sika’ Niku Tondulu Munduku Piliilimili Yambuma Minda Pulu Yili-ni Kanupa

‘Yambu Sumbi-Nílíma’ Nimba Kanolemú Ung Te (2:11-21 pali kanui)

¹⁵ “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemandu Juda-yambuma-ni ‘ulu-pulukis tili yambuma.’ nilimele yambu kanuma oliu Juda-yambuma mólu; Juda-yambuma-ni oliu miringeliinga oliu Juda-yambuma molemulu kanuma ,Krais-nga yambuma molupu kene ung tale piliilimulu mele i-sipa:,”

¹⁶ ,Te:,” ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma yambuma-ni mimi-siku piliiku liiku telemeláliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene eninga ulu-pulu-kísima mundupa naa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba naa kanolemú.’ nimbu piliilimulu.

,Te:,” ‘Yambuma-ni ‘Yesos Krais sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma mindi aku-siku telemeláliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene eninga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanolemú.’ nimbu piliilimuluko.

Ung akusele piliipu kene ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu ,Juda-yambuma, kepe manda naa tepa liimba.’ nimbu piliipu kene, ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ nimbu ‘Yesos Krais ,molupa tirim mele, sika.’ nimbu tondulu mundupu piliirimulu. ‘Moses-ni ung-mani sirimuma mimi-siku piliiku liiku telemele yambu-manga aima tilu kepe aku-sipa tembaliinga Pulu Yili-ni yu kanupa kene yunga ulu-pulu-kísima mundupa naa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili

yambale' aima naa nimba kanomba.' nimbu piliipuliinga 'Yesos Kraiss yu mendepulu Pulu Yili-ni oliu-kene aku-sipa temba kupulanumele.' nimbu tondulu mundupu piliilimulu.

17 "Aku lem, oliu Juda-yambu mare-ni 'Pulu Yili-ni oliu kanupa oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, 'numanu sumbi nimba pili yambuma' nimba kanupili.' akiliinga 'Yesos Kraiss mendepulu manda tenjimba.' nimbu tondulu mundupu piliamili.' nilimulu ulu kanili-ni oliu i-sipa mele liipa ora silimú: 'Oliu-ni "Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelema ulu-pulu-kis tili yambuma molemele." nilimulu mele, oliu kepe 'Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu kapula naa tepa liilimú. Kraiss-ni mindi oliu kapula tepa liimba.' nimbu piliipu Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kekelemuláliinga aku-sipa, ulu-pulu-kis tili yambuma molemulu mele liipa ora silimú, mokeringa lelemú. Aku lem oliu 'Juda-yambuma, ulu-pulu-kis tili yambuma molemulu mele aku-sipa liipa ora silimú mokeringa lelemáliinga 'Kraiss-ni "Ulu-pulu-kísima teai." nilimú lam.' nimbu piliilimulu kene kapulaye? Aima mólu! 'Kraiss-ni aku-sipa aima naa nilimú.', 18 Na-ni ui piliipu kene, 'Moses-ni "Teai!" nimba ung-mani sirimuma-ni na naa tepa liipa, Pulu Yili-ni 'na "mindili nambu." nimbá ulu-pulu-kis te naa pili yambu sumbi niliele molemú kanokur.' nimbá ulu te kapula naa temba.' nimbu tondulu mundupu piliipu Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kilirindu akili penga kelepu 'Moses-ni ung-mani sirimuma-ni na manda tepa liipa Pulu Yili-ni

na 'yambu sumbi niliele.' nimbá ulu-pulele pelemú.' nimbu alsupu Moses-ni ung-mani sirimuma ambulupu piliipu liipu telkanje telka ulu akili-ni 'Na Moses-ni ung-mani sirimuma ui mundupu kilirindu kene tepu kis-sirindu.' nimba liipa ora silka.

¹⁹ ɽNiker akiliinga ung-pulu te i-sipako;ɽ
 ɽYambu te kolemú kene yu nokulemú ulu-puluma mundupa kelemú, ulu-pulu kanuma-ni yu kolemáliinga alsupa naa nokulemú aku-sipa mele, Moses-ni ung-mani sirimuma-ni na nukurum kene mimi-sipu piliipu liipu naa tirindeliinga ung-mani kanuma-ni Pulu Yili-ni na 'ulu-pulu-kis naa pili yi sumbi niliele' nimba kanombaliinga ulu-pulele na manda naa sirimeliinga ung-mani kanuma na mundupu kelepu ung-mani kanuma-kene yi kululiele mele mulurundu. Pe ekupu ung-mani kanuma-kene kululi yili moliáliinga Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma tembundu kona moliu. ²⁰ Krai unjiperana ɽtopa ku toku panjiring kulurum kene, na-kene wasie ɽtoku, ku toku panjiring kulurumbulu. Akiliinga, ekupu na-nanu we kona naa moliu. Krai na-kene tapú-topa molemáliinga yunga kona mululi ulele na-kene pelemú. Akiliinga, kangikundu uluma tepu moliu mele 'Pulu Yili-nga Málale yu sika.' nimbu tondulu mundupu piliipu kene aku-sipu kangikundu uluma tepu moliu. 'Pulu Yili-nga Málale' niker yili yu na numanu monjupa nanga nimba alko topa kulunjurum yili. ²¹ 'Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolemú ulele ulu te mólu.' naa nimbu, akili mundupu naa keleliu. Moses-ni

ung-mani sirimuma-ni Pulu Yili-ni oliu ‘yambu sumbi nílima’ nimba kanomba ulu-pulele kapula silkanje KraiS we kolka. Yu kulurum ulele-ni ulu te naa telka.” 1nimbu Pita-ndu nirindu.,

3

3:1-14 Moses-ni “Teai!” Nimba Ung-Mani Sirimuma Piliiku Liiku Telemele Ulele Kene, ‘Krais-ni Sika Oliunga Nimba Tinjirim.’ Nimbu Tondulu Mundupu Piliilimulu Ulele Kene, Ulu Kanuselenga Ung Te (2:14 pulu monjukunu kanui)

¹ Eni 1Krais-nga yambu, Gallesia molemele yambu-wiliema, na-ni ui Yesos KraiS unji-perana 1toku, ku toku panjiring kulurum mele nimbu sirindu kene eni aima piliiring yambuma, eni yambu nae-ni numanuma tepa bempa sipa liipa lu sirimuye? ² Na-ni eni ung aima tiluele walsipu piliambu: Mini Kake Tiliele 1kupulanum nambulkarenga, liiringiye? 1Moses-ni, “Teai!” nimba ung-mani sirimuma piliiku liiku teng panjiku tiringeliinga Mini Kake Tiliele liiring, mola 1temani-kaí topu sirindele piliiku kene, ‘Sika’ niku tondulu munduku piliiringeliinga liiringiye? ³ Eni 1nambulka ung te piliiku kene, aku-siku wylie pulimeléye? Ui-pulu-pulu 1‘Krais-nga yambuma molamili. Pulu Yili-ni oliu kanupa kaí piliipili.’, niku kene Mini Kake Tiliele liiring kanili, pe ekupu 1numanu topele toku, eni-enini eninga tonduluma-ni ‘Moses-ni ung-mani sirimuma piliipu liipu tepu kene, aku-sipu molamili.’ niku piliilimiliye? ⁴ 1‘Krais sika.’ niku tondulu munduku piliiring kene, 1Mini

Kake Tiliele-kene, ulu 1kaí aku-sipa, mare eni-kene wendu urum akuma we wendu urumye? 'Ulu 1kaí, akuma we wendu urum lam.' nimbu kanokur. '1Ulu kaí akuma wendu urum kene penga 'Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu tepa liimba.' niku piliiku liiring, akili aima kis.' nimbu piliiker. ⁵ 1Moses-ni, ung-mani sirimuma piliiku liiku telemeláilinga Pulu Yili-ni yunga Minéle eni sipa, eni molemelena ulu-tonduluma telemúnje, mola 1temani-kaiéle, piliiku kene 'Sika' niku tondulu munduku piliiringeliinga aku telemúye?

⁶ 1Pulu Yili-nga bukna Eprayam-ndu nimba molemú mele, piliiku piliai:

"Pulu Yili-ni yu-kene "Tembu." nirim mele

Eprayam-ni 'Sika temba.' nimba

tondulu mundupa piliirimeliinga
kanupa kene

Pulu Yili-ni "Yu yi sumbi-niliele."

nimba kanurum." *Ui-Pulu-Pulu 15:6*

nimba molemú. ⁷ Akiliinga, '1'Temani-kaiéle sika.' niku, tondulu munduku piliilimili yambuma Eprayam-nga kangambulama molemele.' niku piliai. ⁸ Penga wendu ombá mele Pulu Yili-nga bukna ui mulurum. Penga Juda-yambu naa molku yambu-lupama-ni 'Sika' niku tondulu munduku piliingéliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene 'Eninga ulu-pulu-kísima mundupu kelepu, 'numanu sumbi nimba pípili molemele yambuma' nimbu kanombu.' nimbá mele Pulu Yili-ni ui Eprayam-ndu temani-kaiéle pemba mele topa sipa kene nimba mele:

' "Nu-ni kalku liini yi te-ni tembaliinga

ma-koleana yambuma pali membu
 pema kene
 molku kunjingí.”

nirim.’ *Ui-Pulu-Pulu 12:3, (18:18), 22:18, 26:4*
 nimba molemú. ⁹ ıPulu Yili-ni aku-sipa
 Eprayam-ndu nimba panjurumeliinga, yu-ni
 ı‘Pulu Yili sika.’ nimba, tondulu mundupa
 piliirim yi Eprayam Pulu Yili-ni membu panjipa
 tepa kunjurum kene yandupa-yandupa ı‘Pulu
 Yili sika.’ niku, tondulu munduku piliilimili
 yambuma kepe Eprayam-kene wasie membu
 panjipa tepa konjulimúko.

¹⁰ ıMoses-ni, ung-mani sirimuma piliipu liipu
 teng panjipu temulú kene ıPulu Yili-ni oliu ‘ulu-
 pulu-kis naa pili yambu sumbi-nílima’ nimba
 kanomba.’, niku tondulu munduku piliilimili
 yambuma Pulu Yili-ni ‘Mindili noku molku kis-
 sangi.’ nimbá. Pulu Yili-ni aku nimbáliinga
 ung te piliipu kene aku niker akili Pulu Yili-nga
 bukna molemú. Akili i-sipa mele:

‘Ung-manima molemú buk ıMoses-ni turumeli-
 inga,

ung-mani aima pali taki-taki piliiku liiku
 teng panjiku naa tingí yambuma

Pulu Yili-ni ‘Mindili noku
 molku kis-sangi.’ nimbá.’ *Ung-Manima*
27:26

nimba molemú kanili. ¹¹ ıPulu Yili-nga bukele-ni
 nimba mele:ı

ı‘Pulu Yili ‘sika’ niku,
 tondulu munduku piliingí yambuma mindi
 Pulu Yili-ni kanupa ‘yambu sumbi-
 nílima’

nimba kanomba yambu kanuma
 mindi
 kona molku konjuku mindi pungí.’

Apakak 2:4

nimba molemú mele piliipu kene ıMoses-ni, ung-
 mani sirimuma piliiku liiku tingí yambuma Pulu
 Yili-ni kanupa eninga ulu-pulu-kísima mundupa
 kelepa, ‘numanu sumbi-nimba pili yambuma
 molemele.’ nimba kanomba kupulanum te aima
 naa lelemú mele aima sumbi-sipu piliilimulu.
¹² ıMoses-ni, ung-mani sirimuma-ni ı‘oliu tepa
 liimba.’ niku,ı mindili-siku lombulku tingí ulele
 kene, ı‘Krais-ni oliu tepa liimba.’ niku,ı tondulu
 munduku piliingí ulu-sele walsekale liiku tere
 leku kapula naa tingí. Aima manda mólu!
 ıMoses-ni ung-mani sirimuma tingéliinga ung te
 Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:ı

‘Ung-manima aima pali
 taki-taki mimi-siku piliiku liiku teng panjiku
 tingí yambuma mendepolu
 aku-siku tingéliinga molku konjuku mindi
 pungí.

ıUng-mani mare walsekale kepe
 munduku kelku naa tingí kene
 naa molku konjuku mindi pungí.’ *LLi-
 pai 18:5*

nimba molemú kanili.

¹³ ıPulu Yili-ni, ı‘Krais mindili nomba mindili
 sipa mulupili.’ nirim-na yu sika mindili nomba
 numanuna buni tipili mindili sipa mulurum
 ulu akili-ni, Krais yu-ni oliu ıJuda-yambuma,ı
 ung-manima-ni ‘Mindili noku molku kis-sangi.’
 nilimú kupulanum-na wendu liinjirim. ıPulu

Yili-ni Krai tepa kis-sirimeliinga ung-pulu te Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:,

‘Yambu unjina ola ‘Kolangi.’ niku

ku toku panjilimele yambuma ,Pulu Yili-ni,

‘Mindili noku molku kis-sangi.’

nimbá.’

Ung-Manima 21:23

bukna nimba molemú akiliinga Krai yu unjina ,toku, ku toku panjiringeliinga Pulu Yili-ni Yesos “Mindili noku molkunu kis-sani.” nirimko.

¹⁴ ‘Pulu Yili-ni Eprayam-ndu , ‘Nu-ni kalku liini yi te-ni tembaliinga ma-koleana yambuma pali molku kunjingí.’ nimba,, nimba panjorum ung kaiéle Krai Yesos-ni ulu te tenjimbaliinga Juda-yambu naa molku yambu-lupama kene pípili.’ nimba ,Pulu Yili-ni ui, oliu kolea-kísina molupu kis-sipu mindi pulkumula kupulanum-na wendu liirim. ‘Mini Kake Tiliele liangi simbu.’ nimba, nimba panjorum akili ‘, ‘Krais-ni tinjirimele oli-unga nimba tepa liimbandu tinjirim.’ niku, tondulu munduku piliingí yambuma-ni aima liangi!’ nimba ,Pulu Yili-ni, aku-sipa nirim.

3:15-27ekendu Moses-ni Pulu Yili-nga Ung-Mani Sirimuma-ni Pulu Yili-ni “Tembu.” Nimba, Nimba Panjirimele Manda Topa Mania Naa Mundumba Ung Te (2:14 pulu monjukunu kanui)

¹⁵ Angmene, , ‘Ung te na-ni ung-bo tonjumbale sumbi-siku piliangi.’ nimbu, ya ma-koleana yambuma-ni ulu te telemele mele eni piliilim-ilále nimbu sambu. Yambu tale-ni “I-sipu i-sipu teambili.” nikulu anju-yandu ung te niku panjikulu mi lelemele kene penga niku panjikulu mi lelemele ung kaniliinga yambu te-ni

ung te wendu naa liilimú, yambu te-ni ung te sukundu naa mundulimú. Sika ung akili makoleana yambusele-ni mindi niku panjilimbele akiliinga-pe penga ung kanili yambuselenga te-ni alowa naa telemú. Ungele niku panjikulu mi lelebele mele aku-sipa we pelemú. „Akili manda monjupa, Pulu Yili-ni Eprayam-kene tirim mele liipa ora silimú.,”¹⁶ Pulu Yilinga bukele-ni nilimú mele i-sipa: “Pulu Yili-ni “Tembu.” nimba, nimba panjurum ungele „oliu Juda-yambumanga anda-kolepa, Eprayam kene Eprayam yu-ni kalupa liimbale kene akuselendu nimba, nimba panjurum.” nilimú. “„Yi, kalupa liimbale.” nilimú kanili „yi, tiluelendu mendepolu nilimú. “Nu-ni kalkunu liinéle.” nilimú. “Nu-ni kalku liiníma.” naa nilimú. Yambu pulelendu naa nilimú, tiluelendu mendepolu nilimú. „Yi, tilu akili „Pulu Yili-ni makó turum yi-nuim, Kraisele.

¹⁷ Ung niker ilinga pulele i-sipa mele: „Pulu Yili-ni “Aku tiní kene na-ni i-sipu i-sipu tembu.” nimba,„ nimba panjipa mi lirim ung kanili yu kórunga kumbi-lepa wendu omba pirim. Ung kanili ui we pípili penga punie po-andret kelepa teti omba purum kene „Moses-ni, “Teai.” nimba ung-mani sirimuma wendu urum. „Ung-mani kanuma sika penga aelega wendu urum akiliinga-pe, Moses-ni ung-mani sirimuma-ni Pulu Yili-ni ui nimba panjipa mi lirim ungele manda naa topa mania mundumba, Pulu Yili-ni ui nimba panjurum ungele we pemba mindi pelemú, ung akiliinga kongunale mania manda naa pumba. ¹⁸ Yambuma Pulu Yili-ni “We

simbu.” nirim melale liingíndu Moses-ni ungmani sirimuma piliiku liiku teku kene méle kanili liilkemelanje Pulu Yili-ni „“We simbu.” nimba,„ nimba panjurum ungele ‘Sika’ niku tondulu munduku piliikuliinga kapula naa liilkemela. Akiliinga-pe Pulu Yili-ni Eprayam-ndu “We simbu.” nirim melale ung nimba panjurum ungele-ni mindi méle akili yu we simbandu yu-yunu piliipa kene makó turum. „Eprayam-ni ulu te tirim-na kanupa kaí piliipa kene Pulu Yili-ni “Simbu.” naa nirim. Yu-ni yunu piliipaliinga aku-sipa nimba panjurum.„

¹⁹ Pulu Yili-ni “We simbu.” nirim melale simbandu yu-ni ui nimba panjurum ungele piliipa kene simba, lem Moses-ni “Teai!” nimba ungmani penga sirim-ma nambimuna sirimuye? Ungmani kanuma-ni nambi telemúye? Aku, “Yambuma ulu-pulu-kísima telemele mele piliangi liipu ora sambu.” nimba kene Pulu Yili-ni „“I-siku teai. I-siku naa teai.” nimba, ungmani kanuma sirim. „Pulu Yili-nga ungmani Moses-ni yandu nimba sirim-ma naa pelkanje ulu-pulu-kísima tepu kene ‘Tepu kis-símulu.’ nimbu naa piliilkumulá.„ Akiliinga-pe ‘Ungmani kanuma kamu pípili.’ nimba Pulu Yili-ni naa sirim. Eprayam-ni kalupa liimbalendu ui nimba panjurum kalupa liimba yi kanili ‘ui naa upili ungmanima-ni yambuma nukupili. Yu ombá kene ungmanimanga tondulale mania pupili.’ nimba Pulu Yili-ni ungmani akuma sirim. Pulu Yili-nga ungmanima mulú-koleana angkellama-ni yandu niku sinjiring, yambuma kene mulú-koleana angkellama kene suku-singina yi te-ni

yandu liirim kene kamu pirim. „Suku-singina yi nikem akili yu Moses.”²⁰ Pulu Yili-ni ung-manima simbandu suku-singina yi te-ni molupa nimba sinjirim, Pulu Yili-ni yu-yunu yambu-mandu sumbi-sipa ung te naa nirim, akiliinga-pe yi te-ni yu-yunu ung te sumbi-sipa nimba panjilimú kene suku-singina yambu te-ni ulu te naa tenjilimú. Pulu Yili yu yi tiluele mindi molupa yu-ni yunu sumbi-sipa Eprayam-kene ung te nimba panjurum. Yambu te-ni suku-singina ulu te naa tinjirim.

3:21-27ekendu ‘Oliu Penga Kraisa-nga Yambuma Molamili.’ Nimba Moses-ni Ung-Mani Sirimuma-ni Oliu Ui Nokupa Mani Sirim Ung Te (3:14-26 pali)

²¹ Pulu Yili-ni aku-sipa tirim-na „Moses-ni Pulu Yili-nga, ung-maní „sinjirim ungma, kene Pulu Yili-ni „Eprayam-kene, nimba panjurum ungele kene anju-yandu ele-tu mele molembeleye? Aima mólu! „Pulu Yili-ni numanu tale piliipalinga “Ung-manima-ni enini nukupili sambu.” naa nirim., Yambuma kona molku mindi puli ulu-pulele kapula simba ung-maní te pelkanje Pulu Yili-ni ung-maní kanuma piliiku liiku telemele „yambuma, kanupa ‘„yambu, sumbinílíma’ nimba kanolka. Penga oliu aku-sipa ung-maní pelkale piliipu liipu tepu kene numanu sumbi nimba pílima molupu kene yunga kumbikerina kapula pupu molkumula. ²² Akiliinga-pe aku-sipa tili ung-maní te naa pirim, naa pelemú. Pulu Yili-nga bukele-ni i-sipa mele nilimú: “Ma-koleamanga pali yambuma pali

ulu-pulu-kísimani ka silimú ,kene,
ka-lkuna mele pelemelé.

Takara toku manda naa pulimelé.”
nilimú. ,Pulu Yili-nga ung-manima pelemáliinga
aku telemú., ,Moses-ni ung-mani sirimuma-
ni yambuma nokulemáliinga ulu-pulu-kísimani
yambuma pali ka silimáliinga pulele i-sipa
mele:, Pulu Yili yu-ni nimba panjurum melale
'yambuma-ni liingíndu Yesos Krais-ni tinjirimele
'Aima sika.' niku tondulu munduku piliingí yam-
buma sambu liangi akiliinga ulu-pulu-kísimani
yambuma pali ka sipa pípili.' nirim. Simba liingí
kupulanum te-lupa mólu.

²³ Yesos-ni oliunga nimba tinjirim mele 'Sika'
nimbu tondulu mundupu piliilimulu kupulanu-
mele ui wendu naa upili Moses-ni ,Pulu Yili-nga,
ung-mani sirimuma-ni oliu 'Mong liingéliinga
mindili nangi.' nimbáandu ka mele sirim. Yesos-
ni penga omba oliunga nimba tinjirim mele
'Sika' nimbu tondulu mundupu piliilimulu ulele
lku-ki mele lepa, ung-mani ui pirim-manga ka-
lkuliinga llok mele pirim kanili penga kima
liinjimbaliinga Moses-ni ui ung-mani sirimuma-
ni aku tirim. ²⁴ ,I-sipu mele niker:, ' 'Pulu
Yili-ni oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa,
numanu sumbi nimba pili yambuma molemele.'
nimba kanupili.' niku 'Krais-ni oliunga nimba
tinjirim mele 'Sika' niku tondulu munduku pil-
iangi.' nimba Krais ui mana mania naa upili
Pulu Yili-ni 'Ung-manima-ni oliu nukunjupili.'
nimba, ung-manima sirim. ²⁵ Akiliinga-pe ekupu
oliu Krais-ni tinjirim mele 'Sika' nimbu tondulu
mundupu piliipu molomulú ulu akili wendu

urum lelemáliinga ʼPulu Yili-nga,ʼ ung-mani ui sirimuma-ni oliu naa nokulemú.

3:26—4:7 Pulu Yili-nga Kangambulama Molemulu Mele Ung Te

²⁶⁻²⁷ Ekupu Krai Yesos-ni ʼpenga tinjirim mele,ʼ ʼSika ʼoliunga nimba tinjirim,ʼ niku tondulu munduku piliilimili ulele-ni eni pali ekupu Pulu Yili-nga kangambulama mulungí kupulanumele akisinjirim-na aku-siku molemele.

Eni no liiring ulu kanili-ni Krai kene eni kene yambu tiluele mele muluringma pali Krai, ʼmulumbale mele,ʼ pakuringeliinga sika Pulu Yili-nga kangambulama molemele.

²⁸ ʼEni pali Krai-nga yambu molemelema,ʼ Juda-yambuma lupa, Juda yambu naa molemele yambuma lupa mólu;

ku-moni naa liiku we kendemande-kongun tinjili yambuma lupa, we molemele yambuma lupa mólu-ko;

yima lupa, ambuma lupa mólu-ko;

ekupu eni pali Yesos Krai-nga yambu-talape tiluele mendepolu molemeláliinga yambu lupa-lupama naa molemele. ²⁹ Eni Krai-nga yambuma mulungí lem eni Eprayam-ni kalupa liirim yambuma molemeleko; Pulu Yili-ni ui ʼEprayam-ni kalupa liimba yambuma,ʼ “Simbu.” nimba,

nimba panjorum melale eni wasie liingí.

4

4:1-7 Oliu Kendemande-Yambuma Mele Mulurumu Akiliinga-pe Ekupu Pulu Yili-nga Kangam-

*bulama Molupu, Yunga Moya-Mélema Liimulú
Yambuma Molemuláliinga Ung Te (3:26—4:7 pali)*

¹ ǀKangambulama kene moya-mélema liingí yambuma kene, akumandu nimbú nikerale i-sipa mele: Kang te-ni yunga lapanga moya-mélema sika liilimú, akiliinga-pe ui yu kelú kene lapanga kongun kendemande-yambu te mele molemú. Lapanga mélema pali sika yunga, akiliinga-pe yu kang kelále mindi molemú kene naa liilimú. ² Lapale-ni ‘penga yu moya-mélema liipili.’ nimba, nimba panjilimú enale ui wendu naa upili “Kangale kene mélema kene nukupili.” nimba makó tolemú yambumanga ungma mindi piliipa molemú. ³ Oliu aku-sipako. Oliu kangambula kelúma mulurumulu kene ma-kolealiinga ung-mani mola ulu-pulu lupa-lupa wema-ni mindi ‘Nanga kendemande-kangambulama.’ nimba oliu nokupa, kangima-ni ulu-puluma temulú mele mani sirim.

⁴ Akiliinga-pe Pulu Yili-ni ui yu-yunu numanale-ni piliipa makó turum enale wendu urum kene yu-ni yunga Málale liipa manamania mundurum akili ǀMoses-ni “I-siku teai! I-siku naa teai!” nimba, ung-mani sirimuma-ni nukurum yambu-talapena suku ambu te-ni mirim. ⁵ ǀMoses-ni, ung-mani sirimuma-ni nokulemú yambu kanuma alsupa naa nukupili. Enini we molku, ǀMoses-ni, ung-mani sirimuma kapula naa piliiku liiku telemeláliinga mindili noku kulungí kupulanum-na wendu oku, nanga ǀkangambulama, molku nanga moya-mélema liangi.’ nimba yu-ni yunga Málale ‘Eninga nimba ǀyunga memale onde

lepa, alko topa kulunjupili.’ nimba mana-mandu liipa mundurum. ‘Málale-ni oliunga nimba tenjimba ulele-ni oliu tepa liipa kapula molomulú kupulanumele akisinjipili.’ nimba yu oliu mana-yambuma molemuluna liipa mundurum.

⁶ Penga Pulu Yili-nga kangambulama molemulu-na yu-ni yunga Málale-nga Minéle oliunga numanumanga suku, ‘Mulupili.’ nimba, liipa mundunjurum. Mini akili Pulu Yili-ndu “Tata. Nanga Lapa.” nilimú Minéle. ‘Pe oliunga numanumanga molupa “Tata; nanga Lapa.” nilimú kene, piliipuliinga ‘Oliu yunga kangambulama.’ nimbu piliilimulu.’ ⁷ Pulu Yili-ni aku tirim-na ekupu mélema-ni ui eni nukurum kene méle kanumanga kendemande-yambuma muluring mele naa molemele; Pulu Yili-nga kangambulama molemele. Pe yunga kangambulama molemeláliinga yu-ni “Nanga nosiliu mélema eni penga moya-mélema liangi simbu.” nirim.

4:8-20 Poll-ni Gallesia Yambuma Kondu Kolupa Numanu Pulele Liipa Mundurum Ung Te

⁸ Ui Pulu Yili naa piliiku yunga yambuma naa molku kene, Pulu Yili naa mulurum méle wema liiku ‘oliu nokolemele pulu yima’ niku liiku angnjiku popu turing mélemanga kendemande-kongun aima mindili siku tinjiring. ⁹ Akiliinga-pe ekupu Pulu Yili piliiku bi siku yunga yambuma molemele. Akiliinga-pe sika akili mólu. Na-ni i-sipu niambu: Pulu Yili-ni nimba mele: “Eni na piliiku bi siku nanga yambuma molangi.” nirim. Aku lem ekupu, aku-siku, molemele

mele nambimuna munduku kelku bulu siku, tondulu naa puli ung-manima nambimuna alsuku piliiku molemeleye? 'Ulu kanuma-ni oliu alsupa nukupili. Oliu ulu kanumanga kende-mande tinjili yambuma alsupu molomulú kene kapula.' niku piliilimiliye? ¹⁰ Juda-yambuma-ni kóru tenga-tenga niku ena tenga kóru mulungí walema kene, kaliimbu konanga ke tomba enama kene, punie konanga wendu ombá enama kene, langi tepa tomba kene pulu monjuku sukundu liingí enama kene, ena kanuma wendu ombá kene ulu mare piliiku tingí mele Pulu Yili-ni 'Moses nimba sirim kene piliipaliinga Isrel-yambuma ung-mani sirimeliinga piliiku liiku telemele, mele 'eni Kraisi-nga Gallesia-yambuma 'Pulu Yili-ni oliu kanupa kaí piliipili.' niku, piliiku liiku telemele. ¹¹ 'Aku-siku telemeláliinga, 'Na-ni eni mindili sipu mani sirindu mele we tirindunje. Eni-kene kongun tirindele we mania pumba. Na eni mani sirindu ungma munduku kelku ui piliiku tiring mele alsuku piliiku tingí kene kis lemba.' nimbu na aima mini-wale mundukur.

¹² Angmene, na-ni eni aima tondulu mundupu mawa tepu kene, na ui 'Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kelepu, eni Juda-yambu naa molku yambu-lupa muluringma-ni Moses-ni ung-mani sirimuma naa piliiring mele mulurundeliinga ekupu na 'Kraisi-nga ungele piliipu, moliu mele eni aku-siku piliiku molai.

'Na eni-kene mulurundu kene, eni na-kene ulu te tekus naa siring. ¹³ Eni piliilimili, na kuru te turumeliinga ui kumbi-lepu eni

muluringna ombu temani-kaiéle topu sirindu. ¹⁴ Nanga kangiele tondulu naa purumeliinga eni buni sirindu akiliinga-pe eni na kanuku kis piliiku bulu naa siku, na munduku naa kiliring. Pulu Yili-ni angkella te eni molemelena liipa mundulka kene “Wasie molamili ui.” nilkimela mele, mola Krai Yesos yu olka kene “Wasie molamili ui.” nilkimela mele na aku-siku “Wasie molamili ui.” niring. ¹⁵ Ui na-kene numanu siku “Papu únu. Wasie molamili ui.” niring mele ekupu nambi telemúye? Na-ni aima sika nimbu siker: ‘Ui na eni-kene wasie mulurumu kene ,méle aima numanu lakuku munjuring mélema na silkimela. Nanga mong te kis lelkanje ‘Na liipu tapunjamili.’ niku, eninga mong te ukuku na silkimela.’ nimbu niker. ¹⁶ ,Aku lem, na-ni eni ung-sikama nimbu sikereliinga ekupu na eninga ele-túli moliuye?

¹⁷ ‘,Yi Moses-ni ung-mani sirim kanuma piliiku teai.’ niku mani silimele, yima-ni “Oliunga ungma aima piliangi!” niku tondulu munduku mani silimele akiliinga-pe aku telemele ulele ‘Eni liipu tapunjamili.’ niku naa telemele. ‘Eni ,na kene nanga anginipilima kene, tapú-toku naa molangi.’ niku pipi siku, ‘Enini-kene mendepolu tapú-toku molku eninga ungma mindi numanu kimbu-siku piliiku liiku molangi.’ niku aku-siku tondulu munduku mani silimele. ¹⁸ Na eni-kene naa moliu kene yi lupa mare-ni ‘Eni liipu tapunjamili.’ niku tondulu munduku ‘Pulu lipili. Tapú-topu molamili.’ nilkimelanje kapula. Yi mare-ni aku-siku oku taki-taki telkemelanje papu akiliinga-pe yi mare-ni oku ‘Oliunga ungma pili-

iku liangi.’ niku gólu toku tondulu mani silimele akili kis. ¹⁹ Nanga numanu monjulu kangambulama, ambuma kangambula mingíndu mindili nolemele mele ‘Eni Krai yu-mele molku yunga ungele mendepolu piliiku liiku molangi.’ nimbu na aku-sipu alsupu mindili nokur yili molupu kene, ²⁰ ‘Na eni-kene molupu eninga kumbikerima kanupu ungma kerina sumbi-sipu nimbu silkanje papu. ‘Pepá mindi topu mundukurele layere kapula mólu.’ nimbu molupu, ‘eni ekupu telemele mele piliipuliinga, ‘Na-ni eni nambisipu liipu tapunjumbunje.’ nimbu piliikereliinga eni aima kondu tepa buni tekem.

4:21—5:1 Eprayam-nga Ambu Aka Kene Sera-sele Muluringli Mele Ung-Eku Te (3:15 pulu monjukunu kanui)

²¹ Eni ‘Juda-yambumanga, ung-manima-ni oliu nukupili.’ nilimele yambuma, ung-mani kanuma-ni nilimú mele eni naa piliilimiliye? Na niku sai. ²² ‘Pulu Yili-nga, bukele-ni nimba mele: “Eprayam-ni kang tale mirim, te kongun we tenjipa méle kaluli te naa liili kendemande-ambale-ni mirim; te mindili te naa nomba we mulurum ambale-ni mirim.” nilimú. ²³ Kendemande-ambale-ni kang minjirimele kangambulama melemele mele aku-sipa we minjirim. Akiliinga-pe we mulurum ambale-ni yunga kang minjirimele we naa minjirim. Pulu Yili-ni ‘Yunu-ni kang te menjimba.’ nimba, nimba panjurumeliinga kang kanili minjirim.

²⁴ Ambu kanusele Pulu Yili-ni ung tale nimba panjipa mi lirim-sele mele manda monjukulu,

elsele-ni tiringli uluselenga ung-eku te pelemú. „Kendemande-„ambu Aka yu Pulu Yili-ni ung te mulú Sainai-na nimba panjipa mi lirim ungele mele molemú. Ung kanili „Pulu Yili-ni Moses sirimele-ni„ kongun kendemande-yambu mulungí kangambulama melale. ²⁵ Ambu Aka kene kolea Arepia akuna mulú Sainai polemú mulále kene akuselenga ung-pulele tiluele. Kolea-auli Jerusallém molemele yambuma „Moses-ni mulú Sainai-na molupa ung-mani sirimunganga„ kongun kendemande tinjili yambuma mele molemeláliinga Jerusallém ekupu lelemú akili mulú Sainai pulurum mele aku-sipako lelemú. „Jerusallém akuna molemele yambumanga anum yu kongun kendemande tinjili ambale mele kanili.„ ²⁶ Akiliinga-pe Jerusallém te mulú-koleana lelemáliinga yambuma mindili te naa noku we molemele. Jerusallém akili oliu „Krais-nga yambumanga„ anum. ²⁷ Aku nikere-liinga pulele „Pulu Yili-nga„ bukna molemú ung kanili i-sipa mele:

“Ambu-waengonale,
 kangambula naa mellu ambale, nu nu-
 manu siyo.
 „Kangambula mingíndu mindili nolemele
 mele
 kangambula naa melláliinga,
 mindili naa nollu ambale,
 nu numanu kaí pípili konana niku
 tondulu nangale toku niyo.
 Ambu-waengonale-ni
 melemú kangambulama aima pulele,

we-ambumanga kangambulama koltale
mele,
akiliinga aima numanu siku aku tiyo.”

Asaya 54:1

nimba ungele aku-sipa bukna molemú.

²⁸ Angmene, ıPulu Yili-ni Eprayam-ndu, “Wendu ombá.” nimba, nimba panjurum mele akili wendu ombádu ıEprayam-ni yunga kang, ıAisak mirim, aku-sipa mele, ekupu eni ıKrais-nga yambuma, kepe ıPulu Yili-ni “Wendu ombá.” nimba, ınimba panjurum ungele wendu ombádu ıPulu Yili-nga, kangambulama molemeleko. ²⁹ ıEprayam-nga kangsele, miringli kene kangambula we melemele mele mirim kangale-ni ıPulu Yili-nga, Minéle-nga tondulale-ni mirim kangale tepa kis-sipa mindili sirim. Ekupu aku-sipako ıMoses-ni ung-mani sirimumanga kendemande-yambuma-ni Krais-nga yambuma mindili silimele. ³⁰ Akiliinga-pe ambu kanusele kene elsengla kangsele kene Pulu Yili-nga bukele-ni nambulka nilimúye? ıI-sipa mele nilimú:ı

ıPulu Yili-ni Eprayam-ndu nimba mele:ı

“Kongun kendemande ambaliinga málu kangale kene

we molemú ambaliinga málu kangale kene
lapanga moya-mélema

moke tekú aima naa liangli akiliinga
kendemande-ambale kene málale kene
kamu makurui.” ınirim,ı’ *Ui-Pulu-*

Pulu 21:10

nimba molemú kanili. ³¹ Akiliinga, angmene, oliu kendemande-ambaliinga kangambulama

naa molemulu; ka-kongun naa tepa we mulurum ambaliinga kangambulama molemulu.

**Kolomong-Auli 5-6sele Kraisi-ni
Oliu 'Ka-Lkuna Mele Naa Peku
We Molangi.' Nilimú Kene Mini
Kake Tiliele-ni Oliu
Kupulanum-na Pupu Telemulu
Mele Liipa Sumbi Sirim; Oliu
Yambuma Liipu Tapunjupu Tepu
Konjulimuluko, Akumanga Ung
Mare**

5

5:1-15 Oliu Méle Te-ni Pipi Sipa Naa Nukupili Aima We Molemulu Mele 'Aku-Sipu We Molamili. Méle Te-ni Alsupa Nokupa Ka Naa Sipili.' Nimbu Mimi-Sipu Kanupu Molamili Ung Te

¹ 1Ka-kongun naa tepa we mulurum ambaliinga kangambulama molemuláliinga pulele i-sipa mele: 1Moses-ni ui "Ulu mare teai!" nimba "Mare naa teai!" nimba ung-mani sirimuma-ni oliu naa nukupili. We kapula molangi.' nimba Kraisi-ni oliu wendu liirim. Akiliinga, 'Méle te-ni alsupa naa ambulupili; méle-tenga kendemande-yambuma naa molupu, we mende-polu molamili.' niku tondulu munduku molai.

² Nanga ungma aimá piliai! Na Poll-ni enindu nimbu mele: Eni 1Kraisi-nga yima, eninga kangite 'kopsiku wendu liinjangi.' níngi lem Kraisi-ni 1'yambumanga' nimba liipa tapunjupa tepa

liirim ulele-ni, eni laye-kolte kepe aima ulu te manda naa temba. ³ Alsupu yimandu pali sumbi-sipu niker: ‘₁Pulu Yili-ni na kanupa kaí piliipili akiliinga, kangi te kopsinjangi.’ ningí yima ₁Moses-ni, ung-maní sirimuma-ni pali nokumba. ‘Kangi te kopsai.’ nilimú ung-maní piliiku liiku telemele yima-ni ung-maní kanuma pali piliiku tingí kupulanumele akisingí. ⁴ Eni ₁Krais-nga Gallesia-yambumanga yambu mare, ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa kene oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ niku ₁Moses-ni, ung-maní sirimuma piliiku liiku telemele yambuma Krais munduku kelku, yu-kene tiluna muluring kupulanumele pipi siring; Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolemu ulele-ni eni naa nokulemu. ⁵ Akiliinga-pe ‘₁Moses-ni ung-maní sirimuma-ni manda naa liipa tapunjupa tepa liimba.’ nilimulu yambuma,, Mini Kake Tiliele-ni ‘‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu ulele tondulu pupili.’ nilimáliinga ‘penga yambu sumbi-nilima sika molomulu.’ nimbu numanu sipu nokupu molemulu. ⁶ Krais Yesos kene tapú-topu molemulu kene yambuma kangi te kopsilimele mola kangi te naa kopsilimele ulu akumani ulu te naa telemu. ‘₁Yu sika oliunga liipa tapunjupa tepa liiliele.’ niku, tondulu munduku piliiku kene yambuma numanu monjulemele ulu kanili mindi sika tondulu te pelemu.

⁷ ‘Méle kaluliele liamili.’ niku, kir-kiri liiku ₁Ikisiku kunjuring. Pe ekupu yambu naeni omba eni ₁Krais-nga, ung-sikale piliiku liiku telemele kupulanumele pipi silimúye? ⁸ Nae-ni

eni ung-kundi topa “Ung-sikale munduku kelai.”
nimuye? Ekupu eni numanale-ni piliilimili ulu
akili ‘Nanga yambuma molangi wai.’ nimba
walsilimú, 1Pulu, Yili-ni ‘Aku-siku piliangi.’ naa
nilimú. ⁹ 1Piliai! Ung-eku toku,

“Pllawa tepa auli mundulimú méle yis kanili
pllawana mundulimele kene
yis aima wallú-kolte-ni

pllawama tepa auli mundulimú.”
1nilimele kanili. Eni ung-kundi tolemú yi
gólu tuliele aku-sipa telemú. Yu eni-kene
molemáliinga eni pulele yunga ungele lumbili
pulkimela. ¹⁰ 1Akiliinga-pe, eni sika tingí mele
tondulu mundupu piliiker. Auliele-kene tapú-
topu molemuláliinga yu-ni eni liipa tapunjupa
tepa liimba kene na-ni ui ung-sikale nimbu
sirindu ungma ‘Sika’ niku kene ‘ung te-lupa
numanu kimbu naa singí.’ nimbu tondulu
mundupu piliiker. Yi te-ni eni tepa bempa sipa
ung-kundi tolemú akili naenje, na naa piliiker
akiliinga-pe aku telemáliinga sika méle kaluli
kisele liimba.

¹¹ Angmene, ‘Poll-ni “Kangi te kopsangi.” nil-
imú.’ nilimele mele sika aku-sipu na-ni niliu lem
nambimuna 1Juda-yambuma-ni, na mindili sil-
imeleye? 1Aku-sipu nilkanje na mindili silimele
kupulanum te naa lelka. 1Aku-sipu nilkanje
1Krais, unji-perana 1oliunga nimba kulunjurum
mele nimbu siliu, ung akili piliiku kene 1Juda-
yambuma-ni, piliiku kis piliiku 1na buni te
naa silkimela. ¹² ‘Yi kanuma-ni eni 1Krais-
nga yambuma, niku bempa siku “ 1‘Pulu Yili-
nga yambuma molangi.’ niku kangi te kopsiku

wendu liangi.”, nilimele yima-ni eninga kangi te kopsiku kene eninga láka kamu tolkemelanje papu.’ nimbu piliiker.

¹³ Nanga angmene, Pulu Yili-ni ‘Ung-mani te-ni eni nokupa buni te naa sipa eni naa ambulupili aima we molangi.’ sika ui nimba eni makó turum akiliinga-pe eni penga niku mele: ‘Kapula, ung-mani te-ni oliu naa nokulemú, we molemuláliinga ui-we-numanuma-ni ulu piliikumulu mele teamili.’ niku ulu-pulu-kísima naa teai. ‘Ung-mani te-ni oliu naa nokulemú.’ niku eni-enini anju-yandu numanu monjuku eni liiku tapunjuku kongun tenjai. ¹⁴ Moses-ni ungmani sirim pelemúmanga pali ung-mani tiluele-ni liipa tere lelemú, akili i-sipa mele:

‘Eni-enini lupa-lupama numanu monjuku,
 eninga kangima eni-enini kondu kolku
 nokolemele mele
 aku-sikuko pulu lelemú yambuma
 numanu monjuku nokuku molai.’ *LLi-pai 19:18*

nimba pelemú ung-manele. ¹⁵ Akiliinga-pe eni eni-enini anju-yandu ung-muranale teku arerembi kolku tombulku niku, aku telsiliiku púngi lem ‘Aku temuláliinga oliu pali molupu kis-simulú.’ niku, piliiku kongnjuku molai.

5:16-26 Yambuma Pulu Yili-nga Minéle-ni Ambololemú Kene Telemele Uluma Kene, Ui-We-Numanuma-ni Piliiku Telemele Uluma Kene, Ulu Kanumanga Ung Te

¹⁶⁻¹⁷ Akiliinga, na-ni enindu mani sipu kene aima i-sipu niker: Eninga ui-we-numanuma-ni numanu monjulemele uluma-ni ,Pulu

Yili-nga, Minéle topa mania mundumba telemúko; Minéle-ni ui-we-numanuma topa mania mundumbako telemú akiliinga 'Mini ,numanuna molemále-ni, oliu ambulupili.' niku molku, yunga ungma piliiku, yu-ni "Teai." nilimú mele piliiku liiku teku molai. Aku teku kene eninga ui-we-numanuma-ni piliiku numanu monjuku telemele uluma alsuku aima manda naa tingí. Elsele-ni 'Yambu ili na piliipa mulupili.' niku kir-kiri lilimbeláliinga eni 'teamili.' niku piliilimili mele kapula naa telemele akiliinga 'Minéle-ni oliu ambulupili.' niku, yunga ungma mindi piliiku liiku teku molai. ¹⁸ Akiliinga-pe Minéle-ni eni ambululemú, yu-ni nilimú ungma piliiku liiku teku mulúngi lem ,Moses-ni, ung-mani sirimuma-ni eni ,ka sipa tondulu mundupa, naa nokulemú.

¹⁹ We-numanu-uimani piliiku ulu telemelema eni piliilimili. Yambuma-ni we-numanu-uimani piliiku ulu telemele uluma i-sipa mele:

Waperanale teku,
 ambu yima anju-yandu kanuku kum panjiku
 'ulu te teamili.' niku numanu kimbú siku,
 ambuma kene yima kene ulu-pulu-kisma
 mindi telsiliiku anduku,
 aku-siku telemele uluma kene;

²⁰ 'Méle ima oliunga pulu yima.' niku akuma
 ola angnjiku popu toku kalku kuru koyoku,
 ála toku pindu toku,
 'Yambu topu konjamili.' niku miambu liiku
 kupuná ambolku kuru koyoku telemele,
 aku-siku telemele uluma kene;

yambuma-kene numanu kis panjiku, ele-tu molku, ung-muranale tekú,

‘Nanga mélema nanu ambolambu. Yambu lupama-ni naa liangi.’ niku aima kis-pulu tekú, arerembi kolku,

‘Na mendepolu tepu konjupu, molupu konjulu.’ niku piliiku, yambu lupama-ni telemele mele taki-taki kanuku kis piliiku “Teku kis-sikenu.” niku ung-mura siku,

yambuma-kene ‘Kapula-kapula naa molupu numanu tiluna pupili naa molamili.’ niku sungu siku,

²¹ yambu lupama molemele mele kepe eninga mélema yama meku ‘Enini maluya.’ niku piliiku,

aku-siku telemele uluma kene;

no-tondulu pulele noku kelep toku,

máku toku no-tonduluma noku kelep toku kene ung kísima niku konana kísima niku ulu kísima tekú molku,

aku-siku telemele uluma kene.

Ulu kis lupa-lupa telemelema we-numanu-uimani piliiku kene telemele. Eni ui lip-lipi turundu mele kelepu alsupu lip-lipi tokur: Aku-siku tekú molemele yambuma Pulu Yili yi nuim kingele molupa nokulemú koleana naa puku yunga moya-mélema naa liingí.

²² Akiliinga-pe ‘Pulu Yili-nga,’ Minéle-ni numanuna molupa ambululemú yambuma ulu telemelema i-sipa mele:

Yambuma numanu monjuku,

numanu siku molku,

numanu waengu nipili táka-niku molku,

ólo-pangí tipili molku,
 yambuma kondu kolku liiku tapunjuku,
 yambu mélema mólu tolemúma liiku tapun-
 juku mélema siku,
 ulu-sikama mendepolu sumbi-siku tekú,
²³ yambuma-kene kara naa puku andiki tekú
 táka-niku molku,

‘Ui-we-numanu-ni piliirindu mele aima naa
 piliimbu.’ niku munduku kelku táka-niku
 molku,
 ulu kaí akuma tekú molemele. Ulu kaí aku-
 sipama ‘naa teangi.’ nimba ung-mani te aima
 naa pelemú.

²⁴ Yesos Kraisi-nga yambu molemelema-ni
 eninga ui-we-numanuma ‘Kamu kolupa mania
 pupili.’ niku kórunga unji-perana ,toku, ku toku
 panjiring kene numanu kanuma-ni waka lelemú
 uluma kene, numanu monjuku ‘Aima teamili.’
 nilimele uluma kene, akuma pali unji-perana
 ,toku, ku toku panjiringko. ,Unji-perana toku
 ku toku panjiringeliinga ekupu alsuku ui-we-
 numanuma-ni piliiku ulu-pulu-kis akuma tingí
 kupulanum te naa lelemú.,

²⁵ Minéle-ni oliu kona molupa kunjuli ulu-
 pulele silimáliinga yu-ni ‘Teku molai.’ nilimú
 mele piliipu liipu tepu molamili. ²⁶ Oliuliu
 oliunga bima we paka naa topu, oliunga yam-
 bumanga te ‘Arerembi kulupili.’ nimbu anju-
 yandu numanuna naa piliipu, yambu lupamanga
 mélema kene uluma kene yama membu ‘Enini
 maluya.’ nimbu anju-yandu numanuna naa
 piliamili.

6

6:1-10 Krais-nga Ung-Mani "Teai!" Nilimále Piliipu Liipu Temulú Mele Ung Te

¹ Angmene, eninga angin te-ni ulu-pulu-kis te temba kene kanukuliinga eni ‚Pulu Yili-nga, Minéle-ni nilimú mele piliiku liiku molku konjulemele yambuma-ni yambu kanili ‘Numanu topele topa alsupa Pulu Yili-kene kapula mulupili.’ niku liiku tapunjungíndu yu kondu kolku táka-niku liiku tapunjai. Eni kepe lupa-lupa ‘Na aku-sipa kundi-ka temba kene ili tekem mele tembune naa tembune.’ niku piliiku kene yambu ulu-kis te temba kanili ung-mura naa siku táka-niku liiku tapunjai. ² ‘Krais-ni ung-mani sipa “Teai.” nirim aku-mele teamili.’ niku eni angenalinga buni we wendu omba pemba uluma eni-kene wasie menjai. ³ Yambu te-ni yu bi ola naa molemú kene ‘Na bi ola molemú akiliinga ‚nanga anginele naa liipu tapunjumbu,.’ nimba piliilimále yu-yunu gólu topa kene ‘yunga bi sika ola molemú.’ nimba numanale-ni piliilimú. ⁴ Aku-sipa nimba piliimba kene kapula naa temba akiliinga yambuma-ni lupa-lupa numanu piliiku ulu telemelema manda leku apuruku ‘Nani ili tepu konjukur mola ili tepu kis-sikerye?’ niku eni-enini lupa-lupa piliangi. Yambu te-ni yu-yunu mindi kanupa piliipa kene tepa konjumbamanga ‘Aima teker.’ nimba kapula kape nimba numanu simba. Akili kaí. Yunga uluma kepe yambu lupamanga uluma kepe tiluna tere lepa manda lepa apurupa kanupaliinga ‘Nanga kaí, eninga kis.’ nimba apurumba akili kis.

⁵ Yambuma lupa-lupa ulu telemeláliinga buni wendu ombáma eni-enini lupa-lupa bunima mingéliinga ,aku-siku teai,.

⁶ ,Krais-nga, ungma bo tunjuli yambu tenga ungele piliiku molemele-yambuma-ni yambu kanili 'Liipu tapunjamili.' niku eninga méle kaí ,nosulimelema, moke teku yu sangi.

⁷ 'Na-ni ung nimbu numanuna piliipu ulu tembuma Pulu Yili-ni naa kanomba.' niku piliiku eninga eni-enini numanuna gólu toku naa piliai. Yambuma Pulu Yili-ni naa piliipa naa kanomba tenga manda mo naa toku, Pulu Yili manda gólu toku naa singí kanili. Yambuma-ni puniena langi-bo mundulimelemanga mindi langima tolemú, lkeku yandu liilimele aku-mele, yambuma-ni telemele mele yu-ni apurupa piliipa kene mare tepa kis-sipa mare tepa konjumba. ⁸ Langi-bo kis tenga bole puniena panjilkimelanje langi kis te wendu olka lkeku liilkemela mele aku-sipa yambu te-ni yunga ui-we-numanale-ni piliipa numanu sipa telemú yambale aku telemáliinga langi kis purulimú mele aku-sipa yambu kanili yu mini pali molupa kis-simba. Yambu te-ni ,Pulu Yili-nga, Minéle-ni nilimú mele numanu sipa piliipa liipa telemú yambale aku telemáliinga langi-bo kaí te mundulimú mele telemáliinga Minéle-ni yu mini pali kona molupa konjupa mindi puli ulu-pulele simba.

⁹ Yambuma-ni langi-boma panjiku kene, 'Ombá.' niku enembu naa kolku táka-niku nokuku molemele mele oliu aku-sipu ulu kaíma temulundu enembu naa kolamili. Langi-bo panjilimele kene penga sika wendu omba

langi tolemú, liiku nolemele mele oliu ulu kaíma temulundu tondulu mundupu tepu ui we enembu naa kolupu mulúmulu lem penga Pulu Yili-ni piliimba enale kene sika yu-ni méle-kaíma simba liimulú. ¹⁰ Akiliinga, yambuma liipu tapunjumulú kupulanum te mokeringa lemba kene kanupuliinga enini pali liipu tapunjamili. Akiliinga-pe Krai 'Sika' niku tondulu munduku piliilimili yambuma kumbilepu liipu tapunjamili.

6:11-18 Kangikundu Uluma Telemele Uluma-ni Naa Liipa Tapunjupa Tepa Liilimú; Krai Kulurum Unji-Perale-ni Mindi Manda Yambuma Tepa Liilimáliinga Akili Mindi Kape Niamili Ung Te

¹¹ Ya pepá ili ekupu na-nanu topu bi aima aulitepu tokur mele kanai.

¹² Yima-ni tondulu munduku 'Kangi te kopsai.' nilimele yi kanuma-ni 'ᵐJuda-yambuma-ni, oliu kanuku kaí piliangi.' niku kene aku telemele. Enini mundu-mong tekú kene ' 'Krais-ni sika ᵐoliunga nimba, unji-perana ᵐkulunjurum,.' nimbu tondulu mundupu piliilimulu mele ᵐJuda-yambuma-ni piliikuliinga, piliiku kis piliiku oliu tekú kis-siku mindili naa sangi.' niku aku telemele. We naa telemele. ¹³ Kangi kopsilimele yima-ni kepe ᵐMoses-ni, ung-maní sirimuma naa piliiku liiku telemele akiliinga-pe 'ᵐJuda-yambuma-ni, oliu temulú mele kanuku kene oliu kape niangi.' niku kene eni ᵐKrais-nga Gallesia-yambumandu, "Kangi te kopsai." nilimele.

¹⁴ ʼAkiliinga-pe, na-ni ʼNanga bili ola mulupili.ʼ mola ʼYambu tenga bili ola mulupili.ʼ mola ʼUlu tenga bili ola mulupili.ʼ nimbu kene aima kape naa nimbú. Auli Yesos Krais oliunga nimba kulunjurum unji-perale mindi na numanu sipu kape nimbu bili paka tonjumbu. Méle te-lupa aima mólu! Yu unji-perana kulunjurum akili-ni na yi kululiele mele moliáliinga ma-koleamanga uluma-ni na ulu te kapula naa telemú; ma-kolea uluma kepe unji-perana kolupa pora sirim mele telemáliinga na-ni ulu kanuma numanu naa monjupu moliuko. ¹⁵ ʼJuda-yambuma-ni, kangi te kopsilimele mola ʼyambu-lupama-ni, kangi te naa kopsilimele akili ulu te mólu. ʼPulu Yili-ni, ʼOliu yambu konama molangi.ʼ nilimú ulu akili mindi sika ulu te pelemú. ʼUlu akili mindi Pulu Yili-ni kanupa kene yambuma kanupa bi silimú.ʼ ¹⁶ Ya niker mele ʼSikaʼ niku piliiku liiku telemele yambuma enini Pulu Yili-nga Isrel-yambu ʼsika,ma molemele. Yambu kanuma numanu waengu nipili molangi; Pulu Yili-ni eni kondu kolupa, ui teku kis-siring mele mundupa kelepa ʼPundu tangi.ʼ naa nipili.

¹⁷ Ung te kamu niambu: Na Yesos-nga ʼkongu-nale andupu tinjirindeliinga, na turing urulama nanga kangina pelemáliinga yambu te-ni na tepa kis-sipa buni te naa sipili.

¹⁸ Angmene, oliunga Auli Yesos Krais-ni eninga minima we kondu kolupa mulupili molangi. Aku-sipa sika tipili.

ʼAku manda niker.ʼ

PULU YILI-NGA UNG KONALE
The New Testament in the Mara-Gomu dialect of the
Bo-Ung Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Bo-Ung (Mara-Gomu)
long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bo-Ung (Mara-Gomu) (Bo-Ung)

Dialect: Mara-Gomu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0847fea8-9710-5ee4-ae4e-ab1d0724af7d